

Analogie v trestním právu procesním a délka trestního řízení

Přiměřenost délky trestního řízení musí být posuzována podle konkrétních okolností každého jednotlivého případu, zejména s ohledem na složitost věci, chování obviněného a chování příslušných státních orgánů. Ani v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva není jednoznačně určena žádná konkrétní doba, kterou by bylo možné považovat za obecně přiměřenou či naopak obecně nepřiměřenou.

Použití analogie, která je v trestním právu procesním jinak obvykle přípustná, je vyloučeno mimo jiné v případech, kdy zákonná úprava výslovně a jasně stanoví určité pravidlo takovým způsobem, že již nezůstává žádný prostor pro přejímání pravidel z případů obdobných. Takto je jednoznačně vymezen i okruh osob oprávněných k podání každého opravného prostředku, a to případně i výslovným odkazem na právní úpravu jiného opravného prostředku.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 5 Tdo 345/2003, ze dne 9.7.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání o dovoláních, která podala jednak nejvyšší státní zástupkyně v neprospěch obviněného Mgr. M. P., proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 7 To 433/2002, jako soudu stížnostního v trestní věci vedené u Okresního soudu Plzeň-město pod sp. zn. 9 T 24/2002, tak, že z podnětu dovolání nejvyšší státní zástupkyně se podle § 265k odst. 1 tr. řádu zrušují usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 7 To 433/2002, a usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 9 T 24/2002. Podle § 265k odst. 2 tr. řádu se zrušují také další rozhodnutí na zrušená usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo jejich zrušením, pozbyla podkladu a podle § 265l odst. 1 tr. řádu se Okresnímu soudu Plzeň-město přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Nejvyšší soud České republiky zároveň odmítl podle § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu dovolání obviněného Mgr. M. P.

Z odůvodnění :

Usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 9 T 24/2002, bylo podle § 231 odst. 1 a § 223 odst. 1 tr. řádu a z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu zastaveno trestní stíhání obviněného Mgr. M. P. pro skutky popsané pod body 1. a 2. výroku tohoto usnesení, v nichž byly obžalobou státního zástupce shledávány trestné činy kuplířství podle § 204 odst. 1, 3 tr. zák. Toto rozhodnutí odůvodnil soud prvního stupně v podstatě tím, že s poukazem na podrobně popsaný průběh dosavadního trestního stíhání obviněného se jeho délka dostala do rozporu s právem obviněného na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, konkrétně s požadavkem na projednání věci v přiměřené lhůtě.

Proti zmíněnému usnesení Okresního soudu Plzeň-město podali stížnost státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství Plzeň-město a obviněný. O podaných opravných prostředcích rozhodl Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 7 To 433/2002, přičemž stížnost státní zástupkyně podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu zamítl jako nedůvodnou a stížnost obviněného podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu zamítl jako podanou osobou neoprávněnou. Opis citovaného usnesení soudu druhého stupně byl obviněnému doručen dne 14. 1. 2003, jeho obhájci dne 10. 1. 2003 a příslušnému státnímu zastupitelství dne 8. 1. 2003.

Proti tomuto usnesení Krajského soudu v Plzni podali dovolání jak nejvyšší státní zástupkyně v neprospěch obviněného, tak i obviněný. Nejvyšší státní zástupkyně je podala dne 27. 12. 2002, a to s odkazem na dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f), l) tr. řádu. Dovolatelka konstatuje, že předmětné trestní stíhání bylo zastaveno ve smyslu § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu s odkazem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,

podle něhož má mimo jiné každý právo na projednání své záležitosti v přiměřené lhůtě. K tomu dovolatelka uvádí, že časové prodlevy spojené se složitostí posuzované trestní věci nemohou jít na vrub obviněného, avšak jeho četné žádosti o přezkum postupu orgánů činných v trestním řízení, podněty a stížnosti, ústavní stížnost a námitky podjatosti již nelze hodnotit toliko jako uplatňování práva obviněného na obhajobu. Podle dovolatelky se na délce trestního řízení nezanedbatelnou měrou podílel i sám obviněný. K použitému procesnímu řešení, tj. k zastavení trestního stíhání, potom dovolatelka uvádí, že ho nelze považovat za účinný prostředek nápravy před národním orgánem ve smyslu čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť tím by došlo k odmítnutí ochrany práv a zájmů poškozených, ale i obviněného samotného. Současně dovolatelka tvrdí, že použití ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu je možné jen v případech, kdy mezinárodní smlouva výslovně stanoví, že je trestní stíhání nepřipustné, což soudy činné ve věci vůbec neřešily. S odkazem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod by bylo podle dovolatelky možné připustit zastavení trestního stíhání pouze výjimečně za použití analogie, avšak nelze ze zmíněného ustanovení dovodit nutnost takového postupu.

Závěrem svého dovolání proto nejvyšší státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) napadené usnesení podle § 265k odst. 1 tr. řádu za splnění podmínky podle § 265p odst. 1 tr. řádu zrušil a zrušil i usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 9 T 24/2002, a dále aby Nejvyšší soud podle § 265l odst. 1 tr. řádu přikázal Okresnímu soudu Plzeň-město věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

K podanému dovolání nejvyšší státní zástupkyně se prostřednictvím svého obhájce vyjádřil obviněný Mgr. M. P., který uvedl, že i podle jeho mínění nemělo být trestní stíhání zastaveno, neboť jeho vůlí je, aby byl zproštěn obžaloby. Domnívá se, že pokud bylo takto rozhodnuto z důvodu podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu, může to vyvolat dojem, že obviněný se trestné činnosti dopustil. Současně však podle názoru obviněného byly důvody k použitému postupu, proto ve svém vyjádření zpochybňuje argumenty předložené nejvyšší státní zástupkyní. Závěrem navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání nejvyšší státní zástupkyně jako nedůvodné odmítl [s poněkud nepřesným odkazem na § 265r odst. 1 písm. a) tr. řádu].

Dne 13. 3. 2003 pak ve věci podal dovolání prostřednictvím svého obhájce i obviněný Mgr. M. P., který tak učinil s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. f) tr. řádu. Dovoláním napadl výrok pod bodem 2. výše zmíněného usnesení Krajského soudu v Plzni, kterým byla podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu zamítnuta stížnost obviněného proti usnesení soudu prvního stupně, a to jako podaná osobou neoprávněnou. Obviněný se především domnívá, že byl osobou oprávněnou k podání stížnosti, což dovozuje z ustanovení § 142 tr. řádu. Poukazuje v této souvislosti na možnost analogického použití ustanovení § 246 tr. řádu, tj. na možnost obviněného podat odvolání proti zprošťujícímu rozsudku tehdy, když se domáhá příznivějšího důvodu zproštění obžaloby. Současně je obviněný toho názoru, že v posuzované trestní věci existoval pro něj příznivější důvod pro ukončení trestního řízení. Podle obviněného zastavení trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu je způsobilé vyvolat dojem, jako by se dopustil trestné činnosti. Domáhá se proto ukončení řízení ve formě zproštění obžaloby podle § 226 písm. a) tr. řádu nebo zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Závěrem obviněný Mgr. M. P. navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Plzni v bodě 2. výroku, kterým byla zamítnuta jeho stížnost proti usnesení soudu prvního stupně, přičemž další postup po případném zrušení již obviněný nenavrhuje.

Nejvyšší státní zástupkyně se k podanému dovolání obviněného Mgr. M. P. vyjádřila prostřednictvím státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství. Pokud obviněný namítá, odvolává se na obecné ustanovení § 142 odst. 1 tr. řádu, že mu bylo odňato postavení osoby oprávněné k podání stížnosti, zjevně podle názoru státní zástupkyně přehlíží odkaz na možnost odchylné právní úpravy předpokládané návětím „nestanoví-li zákon něco jiného“. Přitom v daném případě není použitý postup podle § 231 odst. 1 tr. řádu podle státní zástupkyně spojen s právem stížnosti pro obviněného. Státní zástupkyně má tudíž za to, že z uvedeného pohledu nejsou praktické ty úvahy obviněného, které se vztahují k jinému možnému – a z jeho pohledu příznivějšímu – rozhodnutí soudu a zcela namísto potom není srovnání s procesní situací osoby zproštěné obžaloby. Státní zástupkyně závěrem navrhuje dovolání obviněného Mgr. M. P. podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu jako zjevně neopodstatněné odmítnout.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. řádu) především zkoumal, zda dovolání obsahují všechny obsahové a formální náležitosti, zda byla podána včas a oprávněnými osobami a zda poskytují podklad pro věcné přezkoumání napadeného rozhodnutí či zda tu nejsou důvody pro odmítnutí dovolání. Přitom Nejvyšší soud, poté, co přihlédl k vzájemným vyjádřením obou oprávněných stran k jejich dovoláním, dospěl k následujícím závěrům:

Podle § 265a odst. 1 tr. řádu lze dovoláním napadnout pouze pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, jestliže

soud rozhodl ve druhém stupni a zákon to připouští. Pokud jde o dovolání nejvyšší státní zástupkyně, lze konstatovat, že v posuzovaném případě je napadeným rozhodnutím usnesení soudu druhého stupně, kterým byla zamítnuta stížnost podaná proti usnesení, jímž bylo zastaveno trestní stíhání [§ 265a odst. 2 písm. h) tr. řádu]. Proti takovému druhu rozhodnutí je dovolání obecně přípustné. Dovolání podala nejvyšší státní zástupkyně, tedy osoba oprávněná podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. řádu. K podání dovolání došlo u Okresního soudu Plzeň-město dne 27. 12. 2002, tj. v místě a ve lhůtě podle § 265e tr. řádu.

V dovolání musí být dále uvedeno, z jakých důvodů je rozhodnutí napadáno, a to s odkazem na zákonné ustanovení § 265b odst. 1 písm. a) až l) nebo 265b odst. 2 tr. řádu, o které se dovolání opírá (§ 265f odst. 1 tr. řádu). Nejvyšší státní zástupkyně odkazuje na důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. l) a f) tr. řádu, tedy že v řízení, které předcházelo vydání rozhodnutí o zamítnutí stížnosti podané proti usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. c) tr. řádu, byl dán důvod dovolání uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. f) tr. řádu, tzn. že bylo rozhodnuto o zastavení trestního stíhání, aniž byly splněny podmínky pro takové rozhodnutí.

Nejvyšší soud se proto zaměřil na posouzení oprávněnosti zmíněných dovolacích důvodů uplatněných nejvyšší státní zástupkyní. Pokud jde o námitku, která vytyká pochybení spočívající v rozhodnutí soudu prvního stupně o zastavení trestního stíhání bez splnění k tomu stanovených podmínek, přičemž toto pochybení nenapravit ani soud druhého stupně rozhodující o stížnosti oprávněné osoby, může být taková vada úspěšně namítána právě prostřednictvím dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. f) a l) tr. řádu, které byly správně zvoleny. Protože v tomto směru Nejvyšší soud neshledal žádný z důvodů k odmítnutí dovolání nejvyšší státní zástupkyně podle § 265i odst. 1 tr. řádu, přezkoumal ve smyslu § 265i odst. 3 tr. řádu zákonnost a odůvodněnost napadeného usnesení Krajského soudu v Plzni, a to v rozsahu a z citovaných důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení předcházející napadenému rozhodnutí. Po přezkoumání dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání nejvyšší státní zástupkyně je důvodné, a to na podkladě následujících skutečností:

V rámci konkretizace dovolacích důvodů dovolatelka uvedla, že napadeným rozhodnutím a v řízení, které mu předcházelo, došlo k zastavení trestního stíhání s odkazem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, konkrétně že bylo porušeno právo obviněného na projednání věci v přiměřené lhůtě, ačkoli nutnost takového postupu nelze ze zmíněného ustanovení dovodit, přičemž se navíc na délce posuzovaného řízení nezanedbatelnou měrou podílel i sám obviněný Mgr. M. P.

K tomu Nejvyšší soud připomíná, že Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění dodatkových protokolů, publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. [209/1992](#) Sb. (ve znění sdělení č. 41/1996 Sb. a č. 243/1998 Sb.) - dále jen „Úmluva“, je mnohostrannou mezinárodní smlouvou, která stanovením práv a zákazů zajišťuje ochranu komplexu občanských a politických práv a svobod jednotlivců. Její postavení v českém právním řádu vyplývá z ustanovení čl. 10 Ústavy České republiky (č. [1/1993](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů), podle jehož původní formulace byly ratifikované a vyhlášené smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, bezprostředně závazné a měly přednost před zákonem. Po účinnosti novely Ústavy České republiky provedené ústavním zákonem č. [395/2001](#) Sb., tedy od 1. 6. 2002, jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu s tím, že stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Ustanovení čl. 6 Úmluvy zabezpečuje každému právo na spravedlivý proces, tedy právo, aby jeho záležitost byla mimo jiné v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, který rozhodne o oprávněnosti trestního obvinění (čl. 6 odst. 1 Úmluvy). Dílčí součástí uvedeného práva je i právo na projednání věci v přiměřené lhůtě, jehož podstatou je v oblasti trestního práva zejména zajištění rychlosti a zároveň tak i účinnosti trestního postihu. Je zřejmé, že při déletrvajícím řízení dochází k postupnému snižování vypovídací hodnoty důkazů i jejich množství a v návaznosti na uvedené může dojít i k ovlivnění konečného rozhodnutí. Důležitým dopadem je rovněž přetrvávající nejistota obviněného, v níž se během celého trestního stíhání nachází.

Otázka přesnějšího vymezení délky přiměřené lhůty, která v citovaném ani jiném ustanovení Úmluvy není explicitně stanovena, byla již řešena v celé řadě rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku. Ten ve svých rozhodnutích učinil jen obecný závěr, že přiměřenost délky trestního řízení musí být posuzována podle konkrétních okolností každého jednotlivého případu, zejména s ohledem na složitost věci, chování obviněného a chování příslušných státních orgánů. Proto podle názoru Nejvyššího soudu ani v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva není jednoznačně určena žádná konkrétní doba, kterou by bylo možné považovat za obecně přiměřenou či naopak obecně nepřiměřenou.

Druhou otázkou je v dané souvislosti problematika následku, který může být nebo má být uplatněn v případě

porušení práva na rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě, tzn. v případě překročení lhůty, kterou lze v konkrétní věci považovat za přiměřenou. V obecné rovině je nutné především uvést, že jednou vzniklé průtahy již nelze jako takové následně v řízení zhojit nebo odstranit, neboť to jejich povaha reálně nedovoluje, ale lze toliko zabránit dalším průtahům do budoucna. Následkem překročení přiměřené lhůty řízení tudíž nemůže být obnovení předešlého stavu.

Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutích, v nichž řešil otázku porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, konstatoval toto porušení, pokud ho skutečně shledal, a případně ve smyslu čl. 41 Úmluvy přiznal stěžovateli, jehož právo bylo porušeno, peněžní náhradu jako spravedlivé zadostiučinění (viz např. rozsudky S. proti Portugalsku z roku 1999, I. proti Polsku z roku 2001, apod.). Uvedený postup Evropského soudu pro lidská práva vyplývá z pravomocí, které mu Úmluva přiznává, neboť není oprávněn k uplatnění jiných sankcí. Úmluva sama v čl. 6, ale i v dalších ustanoveních, především vymezuje jednotlivá práva a svobody, avšak vyjma zmíněného čl. 41 bez toho, aby stanovila sankce či jiné následky pro státy jako signatáře Úmluvy a současně povinné subjekty.

Úmluva dále v ustanovení čl. 13 i s ohledem na právo na projednání věci v přiměřené lhůtě stanoví, že každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, a to i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností. Konkrétní vymezení takových prostředků již Úmluva neobsahuje, avšak z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že se může jednat zejména o ústavní stížnost či žalobu na náhradu škody. Existují i vnitrostátní úpravy, které vyvozují z překročení přiměřené lhůty důsledky pro rozhodnutí o trestu, např. ve formě jeho zmírnění. Všechny uvedené postupy jsou přitom tímto Evropským soudem pro lidská práva považovány za dostatečné, přičemž naopak tento soud nevyslovil požadavek na zakotvení určitého prostředku, a to ani v podobě povinnosti zastavit trestní stíhání, v jehož průběhu došlo k průtahům a k překročení přiměřené lhůty řízení.

Pokud jde o možný následek porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, který by spočíval v zastavení trestního stíhání vykazujícího průtahy, je nutné především konstatovat – jak vyplývá z výše uvedených skutečností – že Úmluva sama v žádném ustanovení takovou sankci nezakotvuje a ani nestanoví požadavek vůči signatářským státům, aby jako nezbytný důsledek porušení uvedeného práva zavedly do svého vnitrostátního právního řádu zákonnou možnost, resp. povinnost zastavení trestního stíhání, které nespĺňuje předpoklady ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z hlediska přiměřené lhůty řízení. Stejně tak Evropský soud pro lidská práva nevyslovil v žádném ze svých rozhodnutí, že by jako následek po zjištění porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě mělo být zastaveno určité trestní stíhání. Přestože Evropský soud pro lidská práva poměrně často konstatoval porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, ve své dosavadní judikatuře nijak nenutí signatářské státy, aby v uvedeném směru změnilы svoji vnitrostátní právní úpravu a připustily možnost zastavení trestního stíhání, pokud jeho délka nevyhovuje požadavku na projednání věci v přiměřené lhůtě. Naznačený postup byl naopak vnímán jako použitelný toliko za zcela výjimečných okolností, přičemž je věcí každého státu, jak ve své vnitrostátní právní úpravě řeší důsledky nepřiměřených průtahů v řízení.

Obdobně přistupuje k předmětné problematice i Ústavní soud České republiky, který ve svých nálezech samotnou skutečnost, že bylo porušeno právo na projednání věci soudem bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě, nepovažuje za důvod pro zrušení napadených rozhodnutí, přičemž zákon mu v této souvislosti nedává možnost přiznání jiné satisfakce, nežli je vyslovení názoru, že toto právo bylo porušeno, a případně přikázání příslušnému orgánu, aby nepokračoval v průtazích a aby ve věci jednal. K tomu lze poukázat na judikaturu Ústavního soudu, např. jeho náleze ze dne 10. 7. 1997, sp. zn. III. ÚS 70/97, publikovaný pod č. 96 ve svazku 8 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu a náleze ze dne 12. 5. 1999, sp. zn. II. ÚS 445/98, publikovaný pod č. 73 ve svazku 14 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu. Z novějších rozhodnutí Ústavního soudu to pak je zatím nepublikované usnesení ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. II. ÚS 32/03, jímž byla potvrzena správnost a ústavní konformita dosavadní judikatury Nejvyššího soudu (vyjádřené např. jeho usnesením ze dne 10. 7. 2002, sp. zn. 5 Tdo 178/2002, publikovaným pod č. T 415. ve svazku 17 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu), podle které nepřiměřenost délky trestního stíhání z hlediska čl. 6 odst. 1 Úmluvy není a nemůže být bez dalšího důvodem pro zastavení trestního stíhání.

K ustanovení § 11 odst. 1 tr. řádu Nejvyšší soud uvádí, že obsahuje uzavřený výčet skutečností, jejichž existence má obligatorně za následek nepřípustnost trestního stíhání a v konečném důsledku proto buď nemožnost zahájení takového trestního stíhání (§ 159a odst. 2 tr. řádu), nebo jeho zastavení [§ 172 odst. 1 písm. d), § 188 odst. 1 písm. c), § 223 odst. 1, § 231 odst. 1, § 257 odst. 1 písm. c), § 314c odst. 1 písm. a) tr. řádu]. Uvedený následek je bez zkoumání dalších okolností s určitou výjimkou podle § 11 odst. 3 tr. řádu nutný a jediný možný. Ve vztahu k ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu, které váže nepřípustnost trestního stíhání na podmínku, že tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, již je Česká republika vázána, se proto může jednat jen o takovou mezinárodní smlouvu, která za určitých okolností jednoznačně a výslovně stanoví povinnost nezahájit, zastavit nebo nepokračovat v trestním stíhání obviněného (resp. určité osoby). Činí tak např. Evropská úmluva o předávání trestního řízení,

kteřou zmínila ve svém dovolání nejvyšší státní zástupkyně a jež byla publikovaná pod č. [551/1992](#) Sb. V ustanovení čl. 35 odst. 1 této úmluvy je totiž použita dikce „Osoba ... nemůže být pro tentýž čin ani stíhána ani odsouzena ...“. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod přitom žádné obdobné explicitní vyjádření, jak bylo uvedeno výše, neobsahuje.

Na základě shora zmíněných skutečností lze jak v obecném smyslu, tak i ve vztahu k trestní věci obviněného Mgr. M. P. konstatovat následující. Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě zakotvené v ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy a promítnuté i do vnitrostátní právní úpravy České republiky (srov. čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, § 2 odst. 4, § 71 odst. 1, § 181 odst. 2 tr. řádu) tvoří jednu z významných součástí práva na spravedlivý proces. Jeho účelem je zajistit dostatečnou rychlost a tedy i účinnost trestního postihu. Současně je však třeba vzhledem k formulaci tohoto práva v Úmluvě i z konstrukce Úmluvy samotné dovodit, že se jedná především o instrukci pro signatářské státy, aby hledisko rychlosti řízení promítly do způsobu, jakým konstituují a dále organizují a řídí své justiční orgány, aby v řízeních, která vedou, nedocházelo k nedůvodným průtahům.

V případě porušení tohoto práva proto nelze obligatorně dovozovat nutnost zastavení trestního stíhání, a to ani s poukazem na nepřipustnost trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu. Toto ustanovení je použitelné pouze v případě, jestliže některá vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, zmíněnou povinnost stanoví výslovně a jednoznačně. V Úmluvě jakékoli vyjádření v naznačeném smyslu absentuje a Úmluva ve svém čl. 6 odst. 1 ani jinde nestanoví, že by bylo nepřipustné trestní stíhání, v němž došlo k průtahům v řízení a k nedodržení jeho přiměřené lhůty. Ustanovení čl. 13 Úmluvy pouze předpokládá existenci účinných právních prostředků nápravy před národním orgánem. Výklad tohoto obecněji formulovaného ustanovení byl již proveden zejména judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, avšak bez závěru, že by jeho podstatou bylo uložení povinnosti signatářským státům v tom smyslu, aby do svých vnitrostátních právních řádů zakotvily povinnost zastavení trestního stíhání v případě porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě.

Zastavení trestního stíhání, které svou délkou porušuje právo obviněného na projednání jeho věci v přiměřené lhůtě, lze proto akceptovat pouze v některých velmi výjimečných až extrémních případech skutečně výrazného porušení uvedeného práva, a to jen kdyby zákonná úprava výslovně takovou možnost připustila a jestliže by určité trestní stíhání vykazovalo značné průtahy a jeho délka by se výrazně vymykala lhůtě, kterou ještě lze v konkrétním případě považovat za přiměřenou. V této souvislosti je nutné ve vztahu k posuzované trestní věci vzít úvahu to, že trestní stíhání obviněného Mgr. M. P. sice bylo skutečně vedeno asi 7 let, avšak jeho předmětem byly skutky právně hodnocené jako kvalifikované trestné činy kuplířství podle § 204 odst. 1, 3 tr. zák., přičemž – jak uvedl v odůvodnění svého rozhodnutí soud prvního stupně – klíčové svědkyně byly ze širokého teritoria a navíc často migrovaly, což ztěžovalo doručování apod. Současně Nejvyšší soud přisvědčil názoru dovolatelky, že i obviněný se do jisté míry na celkové délce řízení podílel, a to svými četnými námitkami, stížnostmi a dalšími podáními, které byly často shledány nedůvodnými a tím se vymykaly z běžného uplatňování práva na obhajobu. Proto průtahy tím vzniklé nelze bez dalšího přičítat jen orgánům činným v trestním řízení. Soudy dříve činné v předmětné trestní věci obviněného Mgr. M. P. tak zřejmě mohly postupovat rychlejším či efektivnějším způsobem, avšak stejně tak se bezpochyby nedopustily výjimečných a extrémních neodůvodněných průtahů, jejichž následkem by měl být postup, který uplatnil Okresní soud Plzeň-město a který posléze potvrdil i Krajský soud v Plzni jako soud stížnostní.

Na základě shora popsaných skutečností Nejvyšší soud konstatuje, že v posuzovaném trestním řízení vedeném proti obviněnému Mgr. M. P. nebyly splněny podmínky pro použití ustanovení § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu, neboť žádná vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanovila nutnost (ani možnost) zastavit trestní stíhání obviněného Mgr. M. P. Proto nebyly splněny ani podmínky pro postup podle ustanovení § 231 odst. 1 a § 223 odst. 1 tr. řádu a jestliže tak přesto soud prvního stupně rozhodl, bylo povinností soudu druhého stupně z podnětu důvodně podané stížnosti státního zástupce uvedené pochybení napravit, což neučinil. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 7 To 433/2002, které nejvyšší státní zástupkyně napadla dovoláním, a v řízení mu předcházejícím tak byly naplněny uplatněné dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. f) a l) tr. řádu.

Po zjištění, že dovolání je v tomto směru opodstatněné, Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. řádu zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 7 To 433/2002, i jemu předcházející usnesení Okresního soudu Plzeň-město ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 9 T 24/2002. Podle § 265k odst. 2 tr. řádu pak Nejvyšší soud zrušil též všechna další rozhodnutí na zrušená usnesení obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo jejich zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. řádu pak Nejvyšší soud přikázal Okresnímu soudu Plzeň-město, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Tento soud prvního stupně tedy opětovně projedná trestní věc obviněného Mgr. M. P., na něhož byly původně podány dvě obžaloby pro dva trestné činy kuplířství podle § 204 odst. 1, 3 tr. zák. Okresní soud Plzeň-město (a poté případně i odvolací soud) je vázán právním názorem Nejvyššího soudu vysloveným v tomto dovolacím rozhodnutí (§ 265s odst. 1 tr. řádu), proto je povinen s ohledem na

výše uvedené argumenty učinit jiné rozhodnutí, než k jakému dospěl ve zrušeném usnesení. Soud prvního stupně přitom musí postupovat s co největším urychlením, aby dále zbytečně neprodlužoval dosavadní řízení, protože už tak učinil tím, že neprovedl včas a důsledně řízení podle § 265h odst. 1, 2 tr. řádu. Poté, co mu bylo dovolání obviněného M. P., podané dne 13. 3. 2003 přímo u Nejvyššího soudu, postoupeno dne 21. 3. 2003 k provedení úkonů podle citovaných ustanovení, totiž Okresní soud Plzeň-město s nimi započal až na opakovanou výzvu Nejvyššího soudu doručenou dne 6. 5. 2003.

Nejvyšší soud se v tomto dovolacím řízení dále zabýval dovoláním obviněného Mgr. M. P., které podal včas a prostřednictvím obhájce JUDr. J. S. Obviněný napadl dovoláním výrok pod bodem 2. usnesení Krajského soudu v Plzni, kterým byla podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu zamítnuta jeho stížnost proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Jak se již k formálním náležitostem dovolání Nejvyšší soud zmínil výše, podle § 265a odst. 1 tr. řádu lze tímto mimořádným opravným prostředkem napadnout pouze pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, jestliže soud rozhodl ve druhém stupni a zákon to připouští. Není sice pochyb o tom, že obviněný napadl rozhodnutí ve věci samé učiněné soudem druhého stupně, protože usnesení o zamítnutí stížnosti podané proti usnesení o zastavení trestního stíhání je rozhodnutím ve věci samé podle § 265b odst. 2 písm. h) tr. řádu. Otázka, zda proti takovému rozhodnutí zákon připouští i dovolání obviněného, je složitější a je třeba ji řešit systematickým výkladem dalších příslušných ustanovení týkajících se řízení o řádných opravných prostředcích i řízení o dovolání.

V posuzovaném případě obviněný Mgr. M. P. napadl svým dovoláním usnesení stížnostního soudu, který podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu zamítl stížnost obviněného proti usnesení, jímž bylo podle § 231 odst. 1, § 223 odst. 1 tr. řádu zastaveno jeho trestní stíhání z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu. Stížnost obviněného byla tedy zamítnuta proto, že byla podána osobou neoprávněnou, přičemž tento postup stížnostního soudu shledává Nejvyšší soud jako správný a v souladu se zákonem. Ustanovení § 231 odst. 3 tr. řádu totiž jasným a bezpochybným způsobem vymezuje okruh osob oprávněných k podání stížnosti proti usnesení, které učinil soud prvního stupně mimo hlavní líčení podle § 231 odst. 1 tr. řádu, protože takovou oprávněnou osobou je v obecném smyslu toliko státní zástupce. Obviněný a poškozený pak mohou stížnost podat pouze proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání. V trestní věci obviněného Mgr. M. P. však bylo vydáno rozhodnutí jiné (tj. usnesení o zastavení trestního stíhání), tudíž obviněný k podání stížnosti oprávněn nebyl. Proto rozhodnutí stížnostního soudu o zamítnutí opravného prostředku obviněného ve smyslu § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu nelze nic vytknout.

Pokud se obviněný ve svém dovolání domáhá oprávnění k podání stížnosti i proti uvedenému druhu rozhodnutí s poukazem na možnost použití analogické právní úpravy jiného opravného prostředku, a to konkrétně analogie v otázce osob oprávněných k podání odvolání, není jeho názor správný. Použití analogie, která je v trestním právu procesním jinak obvykle přípustná, je vyloučeno mimo jiné v případech, kdy zákonná úprava výslovně a jasně stanoví určité pravidlo takovým způsobem, že již nezůstává žádný prostor pro přejímání pravidel z případů obdobných. Takto je jednoznačně vymezen i okruh osob oprávněných k podání každého opravného prostředku, a to případně i výslovným odkazem na právní úpravu jiného opravného prostředku (srov. § 142 odst. 2 a § 280 odst. 3 tr. řádu). Ustanovení § 231 odst. 3 tr. řádu tedy dostatečně určité vymezuje okruh osob oprávněných k podání stížnosti proti usnesení o zastavení trestního stíhání, aniž by odkazovalo na právní úpravu jiných opravných prostředků (např. odvolání) či poskytovalo jakýkoli prostor pro její analogické použití. Oprávnění obviněného k podání stížnosti proti takovému rozhodnutí nelze vyvodit ani z obecné formulace ustanovení § 142 odst. 1 tr. řádu, jak to obviněný nesprávně činí ve svém dovolání, neboť ta se uplatní, jen tehdy, nestanoví-li zákon něco jiného. Něco jiného v tomto smyslu stanoví zákon právě v ustanovení § 231 odst. 3 tr. řádu, takže stížnost proti usnesení soudu o zastavení trestního stíhání podle § 231 odst. 1 tr. řádu může podat jen státní zástupce, nikoli osoba, které se takové usnesení přímo dotýká nebo která k němu dala podnět svým návrhem, k němuž ji zákon opravňuje, tedy ani obviněný.

Lze proto uzavřít, že obviněnému Mgr. M. P. nesvědčilo právo podání stížnosti proti usnesení soudu prvního stupně o zastavení jeho trestního stíhání. Zmíněná skutečnost je přitom důležitá též pro posouzení přípustnosti dovolání obviněného ve smyslu § 265a odst. 1 tr. řádu proti takovému rozhodnutí. Dovolání je totiž mimořádný opravný prostředek, který umožňuje oprávněným osobám domoci se v některých zákonem stanovených případech opakovaného přezkumu určitého rozhodnutí další, vyšší instancí. Protože dovolání směřuje proti již pravomocnému rozhodnutí a je určeno k nápravě jen výslovně uvedených hmotně právních a procesních vad, je jeho uplatnění omezeno zejména okruhem rozhodnutí, která lze dovoláním napadnout, a taxativně stanovenými dovolacími důvody, na něž je oprávnění k podání dovolání vázáno. Nezbytnou podmínkou přípustnosti dovolání rovněž je, aby ve věci již proběhlo řádné opravné řízení, v němž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně přezkoumáno, resp. podle zákona mělo být přezkoumáno.

Řízením o dovolání tedy nelze nahrazovat či obcházet řízení o řádném opravném prostředku, které se nekonalo např. proto, že žádná oprávněná osoba nepodala proti rozhodnutí soudu prvního stupně řádný opravný prostředek,

popřípadě ho vzala zpět, nebo že zákon řádný opravný prostředek ani nepřipouští. Z této povahy dovolání, vázaného na rozhodování soudu druhého stupně, pak lze dovodit nepřipustnost jeho podání určitou osobou (byť jinak oprávněnou k dovolání) i tehdy, jestliže z vůle této osoby přezkum ve druhém stupni učiněn nebyl, protože sama řádný opravný prostředek nepodala (resp. ho vzala zpět) a tím akceptovala rozhodnutí soudu prvního stupně, jež nebylo změněno v neprospěch uvedené osoby ani na podkladě řádného opravného prostředku, který však podala jiná oprávněná osoba. Jinak řečeno, dovolání nemůže nahrazovat nevyužitý řádný opravný prostředek ani za situace, kdy sice z podnětu jiné oprávněné osoby proběhlo řádné opravné řízení, ovšem bez negativního vlivu na osobu, která řádného opravného prostředku nevyužila. Na podkladě uvedeného principu a logickým výkladem s použitím argumentu a minore ad maius dospěl Nejvyšší soud též k závěru, že není-li obviněný vůbec oprávněn napadnout určité rozhodnutí soudu prvního stupně řádným opravným prostředkem, tím spíše tak nemůže učinit na podkladě dovolání jako mimořádného opravného prostředku, třebaže ho zaměřil proti rozhodnutí soudu druhého stupně, který ve věci rozhodl, a obecně jde o rozhodnutí, jež patří do okruhu uvedeného v § 265a odst. 2 tr. řádu.

Nepřipustnost dovolání obviněného Mgr. M. P. podaného proti usnesení o zamítnutí jeho stížnosti směřující proti usnesení o zastavení trestního stíhání podle § 231 odst. 1 tr. řádu vyplývá i z další skutečnosti. Pokud totiž zákon v ustanovení § 231 odst. 3 tr. řádu neopravňuje obviněného napadnout takové rozhodnutí ani stížností, jde o rozhodnutí, které je v podstatě vždy ve prospěch obviněného, a ten se může domáhat pokračování v zastaveném trestním stíhání jen v případech uvedených v § 11 odst. 3 tr. řádu. Kdyby tedy obviněný usiloval prostřednictvím dovolání o zrušení usnesení soudu o zastavení trestního stíhání, nutně by se tím domáhal změny ve svůj neprospěch, neboť by muselo pokračovat trestní stíhání vedené proti obviněnému a pokračování v jeho trestním stíhání je pro něj vždy méně příznivá procesní situace, než zastavení trestního stíhání. Tím spíše to platí v posuzované věci obviněného Mgr. M. P., protože zde důvod [podle § 11 odst. 1 písm. j) tr. řádu ani jiný] pro zastavení trestního stíhání vůbec nebyl, jak je podrobně vyloženo výše v souvislosti s dovoláním nejvyšší státní zástupkyně. Obviněný je sice osobou obecně oprávněnou podat dovolání [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. řádu], ale jak vyplývá z ustanovení § 265p odst. 1 tr. řádu, může tak učinit – stejně jako u jiných opravných prostředků – jen za předpokladu, že se dovoláním domáhá rozhodnutí, které by bylo v jeho prospěch, tj. bylo by pro něj příznivější než napadené rozhodnutí.

Z toho, co bylo uvedeno, je patrné, že obviněný Mgr. M. P. není osobou oprávněnou k podání řádného opravného prostředku (stížnosti) proti rozhodnutí soudu o zastavení jeho trestního stíhání podle § 231 odst. 1 tr. řádu a vzhledem k tomu ani nebyl oprávněn iniciovat řízení o dovolání. Jestliže i přesto obviněný dovolání podal, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že není přípustné, protože v posuzovaném případě obviněnému nesvědčilo právo dovolání. Nejvyšší soud tedy rozhodl o odmítnutí jeho dovolání podle § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu jako nepřipustného.

Podle § 265r odst. 1 písm. a) a b) tr. řádu mohl Nejvyšší soud rozhodnout o dovolání nejvyšší státní zástupkyně i obviněného Mgr. M. P. v neveřejném zasedání.

© EPRAVO.CZ – Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)

- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)